

УДК 378.091.2:005.5(477)«19/20»

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.2.10>

Я. В. ДУДКО

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки і педагогічної майстерності,

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького,

м. Мелітополь, Запорізька область, Україна

Електронна пошта: jaroslava.zav@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0001-6452-1348>

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УМОВ УПРАВЛІННЯ ВИХОВНОЮ РОБОТОЮ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХІХ СТ.)

У статті подано результати історико-педагогічного дослідження генези інформаційного забезпечення умов управління вихованням майбутніх учителів у вищій школі (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.). Актуальність зазначеної проблеми зумовлена необхідністю подолання суперечності між потребою у реформуванні процесу управління виховною роботою у закладах вищої педагогічної освіти України та відсутністю розробок щодо змісту інформаційного забезпечення його умов. Вважаємо, що для вирішення вищезазначеної проблеми необхідно звернутися до позитивного управлінського досвіду минулого, а саме до здобутків вітчизняної педагогічної науки другої половини ХХ – початку ХХІ ст. та поєднати їх із інноваційними розробками сьогодення.

З метою визначення пріоритетних напрямів інформаційного забезпечення умов управління виховною роботою у сучасних закладах вищої педагогічної освіти у 2014–2021 рр. було проведено педагогічний експеримент. Констатувальний етап експерименту проводився на базі закладів вищої педагогічної освіти Черкаської, Запорізької та Кропивницької областей. В експерименті взяли участь 610 суб'єктів управління виховною роботою.

Результати дослідження генези інформаційного забезпечення умов управління виховною роботою у закладах вищої педагогічної освіти України другої половини ХХ та початку ХХІ ст. і констатувального етапу експерименту дали можливість з'ясувати напрями інформаційного забезпечення вищезазначених умов у сучасних закладах вищої педагогічної освіти: створення єдиного інформаційного внутрішньовишівського простору; створення високотехнологічних лабораторій педагогічних інновацій щодо виховної роботи у закладах вищої педагогічної освіти; систематичний і прозорий моніторинг суб'єктів управління виховної роботи процесу виховання студентської молоді; інформаційну відкритість управлінського процесу.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці факторно-критеріальної моделі оцінювання інформаційного забезпечення процесу управління виховною роботою у закладах вищої педагогічної освіти.

Ключові слова: виховання, виховна робота, інформаційне забезпечення, умови, управління.

Постановка проблеми. Сучасне освітнє середовище визначається своєю інформатизованістю, адже науково-технічний прогрес, зміна умов існування освітніх організацій, формування ринкових відносин, розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій, збільшення інформаційного навантаження на суб'єктів навчально-виховного процесу сприяли активному впровадженню в усі сфери діяльності закладу освіти інформаційних технологій. Не є винятком і процес управління виховною роботою у закладі вищої педагогічної освіти. Ми погоджуємося з думкою В. Береки, що «найважливішими умовами достовірності й точності прогнозів є наявність системи інформаційного забезпечення, яка поєднує у собі кількісні та якісні показники й опис компонен-

тів, що досліджуються, удосконалення традиційних форм обліку розвитку освіти» [Берека 2008 : 138]. Українські учені Т. Сівашенко, Л. Скібіцька, Ю. Чичкан-Хліповка та В. Щелкунов дійшли висновку, що «інформаційне забезпечення управління – це організація цілеспрямованих масивів інформації й інформаційних потоків, яка включає збирання, зберігання, опрацювання і передавання інформації з метою аналізу одержаних результатів для підготовки, обґрунтування і прийняття управлінських рішень органами управління» [Скібіцька 2016 : 113]. Під інформатизацією процесу управління виховною роботою у закладі вищої педагогічної освіти розуміємо цілеспрямовану діяльність взаємодіючих суб'єктів управління вихованням студентської молоді, що здійснюється з метою

інтенсифікації підготовки особистості педагога до виробничої, суспільної та культурної діяльності за допомогою використання інформаційних технологій.

Аналіз попередніх досліджень. Про актуальність дослідження проблеми інформаційного забезпечення процесу управління вихованням майбутніх педагогів у вищій школі України (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) свідчить відсутність наукових робіт, предметом дослідження яких виступало б вищезазначене питання, адже аналіз останніх публікацій дав можливість встановити, що окремі аспекти інформатизації процесу управління закладом освіти у своїх наукових працях обґрунтували В. Берека, Н. Василенко, Т. Сівашенко, Л. Скібіцька, А. Ржевська, А. Федоров, Є. Хриков, Ю. Чичкан-Хліповка, В. Щелкунов та ін., але в історико-педагогічній науці немає цілісного дослідження генези інформаційного забезпечення процесу управління виховною роботою у закладах вищої педагогічної освіти України починаючи із другої половини ХХ та на початку ХХІ ст.

Мета статті полягає у дослідженні генези інформаційного забезпечення умов управління виховною роботою у закладах вищої педагогічної освіти України починаючи із другої половини ХХ та на початку ХХІ ст., з'ясуванні пріоритетних напрямів інформаційного забезпечення вищезазначених умов у сучасних закладах вищої педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. У попередніх роботах нами було визначено етапи розвитку управління виховною роботою у закладах вищої педагогічної освіти починаючи із другої половини ХХ та на початку ХХІ ст.: І етап (1958–1990) – становлення процесу управління виховною роботою у вищій школі України; ІІ етап (1991–2013) – реформування процесу управління вихованням майбутніх учителів у закладах вищої освіти України; ІІІ етап (із 2014 р. по сьогодні) – стабілізація процесу управління виховною роботою у закладах вищої педагогічної освіти України й «організаційно-педагогічні умови управління виховною роботою у закладах вищої педагогічної освіти України» [Dudko 2017 : 33]

Значимо, що одним із завдань нашого наукового дослідження є з'ясування особливостей інформаційного забезпечення умов управління

виховною роботою у закладах вищої педагогічної освіти України на кожному вищезазначеному етапі. Аналіз наукової літератури й архівних матеріалів дав можливість встановити, що на кожному етапі розвитку процесу управління виховною роботою у закладах вищої педагогічної освіти України проблемними питаннями інформаційного забезпечення вищезазначеного процесу були: інформаційна необізнаність суб'єктів управління; недостатня оснащеність вищої школи інформаційно-комп'ютерними технологіями; відсутність системи інформаційного забезпечення управління закладом вищої освіти.

І етап (1958–1990 рр.) – становлення процесу управління виховною роботою у вищій школі України знаменувалося електронізацією та комп'ютеризацією не тільки навчально-виховного процесу, а й процесу управління виховною роботою у вищій школі. Підкреслимо, що інформаційна оснащеність системи управління виховною роботою з кінця 50-х до середини 70-х рр. ХХ ст. у закладі вищої педагогічної освіти УРСР здійснювалася у «паперовому» вигляді (стенди, стіннівки, листівки та плакати з гаслами «Хай буде мир. Братерство. Рівність усіх народів!», «Єдина країна – єдина нація!», «Народи всіх країн, об'єднуйтеся!» супроводжували студентську молодь усюди) та за допомогою теле-, радіо-опрограм. Так як у ст. 66 Закону СРСР від 19 липня 1973 р. № 4536 VIII «Об утверждении основ законодательства Союза ССР и союзных республик о народном образовании» акцентується на тому, що «органы и учреждения народного образования совместно с органами и учреждениями науки и культуры, педагогическими обществами, другими общественными организациями при содействии средств массовой информации обеспечивают распространение педагогических знаний среди населения, оказывают педагогическую помощь в воспитании детей родителям и лицам, их заменяющим» [Закон 1973].

Інформування громадськості щодо результатів процесу управління вихованням студентської молоді здійснювалося за допомогою внутрішньовишівських газет («Київський університет», «Харківський університет» та ін.), місцевих газет, радіо та телебачення. Повідомлення про результати управління вихованням

студентської молоді здійснювалися за «формулою всієї радянської преси “агітатор, пропагандист, організатор”» [Фендріков 2015 : 87] і мали чітко виражений політичний, пропагандистсько-ідеологічний підтекст. У Річному звіті Міністерства освіти УРСР про роботу педагогічних інститутів УРСР за 1965–1966 н.р. зазначено: «В основу всієї політико-виховної і культурно-масової роботи серед студентів педагогічних інститутів були покладені рішення комуністичної партії, зокрема історичні рішення XXIII з'їзду КПРС та XXIII з'їзду КП України. Вся діяльність педагогічних інститутів (навчальна, вихована, методична і наукова) була підпорядкована завданням підготовки висококваліфікованих учителів, формування у них марксистсько-ленінського світогляду, вироблення високих моральних якостей будівництва комуністичного суспільства. Широко використовувалися радіо, телебачення, преса» [Річний звіт : 81].

Уже починаючи з середини 70-х і до кінця 90-х рр. XX ст. комп'ютерна техніка поступово почала впроваджуватися у навчально-виховний процес як засіб навчання, а у процесі управління виховною роботою у вищій школі використовувалася для збору, обробки, систематизації та збереження інформації про виховання студентської молоді.

II етап (1991–2013 рр.) – реформування процесу управління вихованням майбутніх учителів у закладах вищої освіти України знаменувалося поступовою повною інформатизацією освітнього простору, розквітом новітніх інформаційних технологій, активним впровадженням і використанням комп'ютерної техніки, появою Інтернету.

Після здобуття Україною незалежності (1991 р.) відбувся період прискореної інтеграції держави до світового інформаційного простору. Поступова модернізація застарілого комп'ютерного обладнання та підключення закладів вищої педагогічної освіти України до всесвітньої мережі Інтернет слугувало створенню системи інформаційного забезпечення процесу управління виховною роботою у вищій школі та середовища обізнаності суб'єктів управління вихованням студентської молоді за допомогою функціонування структурних підрозділів або відповідних інформаційних служб про нові наукові розробки виховання студен-

тів, внутрішньовишівських консалтингових служб, створення банків педагогічних інновацій у вищій школі.

У Державній програмі «Інноваційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006–2010 рр. йдеться про «підвищення ефективності управління за рахунок впровадження і масового поширення інформаційних та комунікаційних технологій» [Державна програма]. Зазначимо, що у 1991–2013 рр. використання інформаційних технологій уможливило проведення організаційно-виховних заходів будь-якої спрямованості на високому рівні як в онлайн, так і в офлайн режимах, а процес управління виховною роботою – зробити швидким і прозорим.

Систематичне повідомлення громадськості про досягнення студентів засобами масової інформації на етапі реформування процесу управління вихованням майбутніх учителів у закладах вищої освіти України здійснювалося за допомогою офіційних інтернет-сайтів закладів вищої освіти, соціальних мереж, внутрішньовишівських газет, внутрішньовишівського телебачення та ін.

Слід підкреслити, що у 1991–2013 рр. майже у кожному закладі вищої педагогічної освіти з'явилося видавництво, котре слугувало друкуванню внутрішньовишівських газет, таких як газета «Інтелект» (Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького), газета «Педагог» (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського), газета «Педагогічні вісті» (Уманський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка), газета «Університетський час» (Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка), газета «Освітнянські обрії» (Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка), газета «Університетське слово» (Бердянський державний педагогічний університет) тощо. Підкреслимо, що з розвитком студентського самоуправління у вищій школі змістовим наповненням випусків вищезазначених газет займаються представники студентського самоврядування.

III етап (з 2014 р. по сьогодні) – стабілізація процесу управління виховною роботою у закладах вищої педагогічної освіти України розпочалася із затвердженням у 2014 р. Закону

України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. № 1556-VII [Закон 2014], відповідно до якого основними напрямками реформування процесу управління закладом вищої освіти узагалі та процесом управління виховною роботою у вищій школі зокрема є: повна децентралізація управлінського процесу у вищій школі; розвиток автономії та самоврядування; створення відповідних організаційно-педагогічних умов для розквіту студентського самоврядування; створення «прозорого» механізму управління вихованням студентів у закладі вищої освіти. Встановлено, що вищезазначені завдання неможливо розв'язати без використання інформаційного оснащення процесу управління у вищій школі.

З метою визначення пріоритетних напрямів інформаційного забезпечення умов управління виховною роботою у сучасних закладах вищої педагогічної освіти нами було проведено у 2014–2021 рр. педагогічний експеримент. Констатувальний етап експерименту проводився на базі закладів вищої педагогічної освіти Черкаської, Запорізької та Кропивницької областей. У експерименті взяли участь 610 суб'єктів управління виховною роботою. Для респондентів було розроблено анкету «Інформаційне забезпечення умов управління виховною роботою у сучасних закладах вищої педагогічної освіти», що включала питання щодо особливостей: інформаційної оснащеності системи управління виховною роботою; створення середовища інформаційної обізнаності суб'єктів управління виховною роботою у закладах вищої педагогічної освіти; інформування громадськості щодо результатів процесу управління вихованням студентської молоді тощо. Анкетування було відкритим, суцільним та очним/заочним.

Результати дослідження генези інформаційного забезпечення умов управління виховною роботою у закладах вищої педагогічної

освіти України починаючи із другої половини ХХ та на початку ХХІ ст. та констатувального етапу експерименту дали можливість з'ясувати напрями інформаційного забезпечення вищезазначених умов у сучасних закладах вищої педагогічної освіти: створення єдиного інформаційного внутрішньовишівського простору; створення високотехнологічних лабораторій педагогічних інновацій щодо виховної роботи у вищому педагогічному навчальному закладі; систематичний і прозорий моніторинг суб'єктів управління виховної роботи процесу виховання студентської молоді; інформаційна відкритість управлінського процесу.

Висновки. Аналіз наукової літератури засвідчив, що проблема дослідження генези інформаційного забезпечення умов управління вихованням майбутніх учителів у вищій школі (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) не стала предметом окремої наукової розвідки. Актуальність зазначеної проблеми зумовлена необхідністю подолання суперечності між потребою у реформуванні процесу управління виховною роботою у закладах вищої педагогічної освіти України та відсутністю розробок щодо інформаційного забезпечення його умов.

Результати дослідження генези інформаційного забезпечення умов управління виховною роботою у закладах вищої педагогічної освіти України починаючи із другої половини ХХ та на початку ХХІ ст. дозволили визначити накопичений освітянський досвід на кожному етапі розвитку внутрішньовишівського управління. З'ясовано пріоритетні напрями інформаційного забезпечення вищезазначених умов у сучасних закладах вищої педагогічної освіти України. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці факторно-критеріальної моделі оцінювання інформаційного забезпечення процесу управління виховною роботою у закладах вищої педагогічної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Берека В. Є. Фахова підготовка магістрів з менеджменту освіти: теорія і методика : монографія. Хмельницький : ХГПА, 2008. 482 с.
2. Державна програма «Інноваційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006–2010 роки : Постанова МОН України від 7 грудня 2005 р. № 1153. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1153-2005-%D0%BF> (дата звернення: 27.08.2021).
3. Об утверждении основ законодательства Союза ССР и союзных республик о народном образовании : Закон СССР от 19 июля 1973 г. № 4536 VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2984-14> (дата звернення: 11.08.2021).
4. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 13.08.2021).

5. Річний звіт Міністерства освіти УРСР про роботу педагогічних інститутів УРСР за 1965–1966 н.р. *ЦДАВО України*. Ф. 166. Оп. 15 Спр. 5071. Арк. 81.
6. Скібіцька Л. І., Щелкунов В. І., Сівашенко Т. В., Чичкан-Хліповка Ю. М. *Офісний менеджмент*. Київ : Центр навчальної літератури, 2016. 360 с.
7. Фендріков К. М. Питання вузівської преси в історико-педагогічному вимірі. *Засоби навчання та науково-дослідної роботи*. 2015. № 45. С. 81–93.
8. Dudko Ya. Organisational and pedagogical conditions for educational work management at teacher training universities of Ukraine. *Наука і освіта*. 2017. № 6. С. 31–37.

REFERENCES

1. Bereka, V. Ye. (2017). Fakhova pidhotovka mahistriv z menedzhmentu osvity: teoriia i metodyka [Professional training of masters in education management : theory and methodology]. Khmelnytskyj : HGPA [in Ukrainian].
2. Derzhavna prohrama “Innovatsiini ta komunikatsiini tekhnolohii v osviti i nautsi” na 2006–2010 roky (2005). [State program “Innovative and communication technologies in education and science” for 2006–2010]. Postanova MON Ukrainy vid 7.12.2005 r. № 1153. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1153-2005-%D0%BF> [in Ukrainian].
3. Ob utverzhdenii osnov zakonodatelstva Soyuza SSR i soyuznyih respublik o narodnom obrazovanii : Zakon SSSR ot 19.07.1973 g. № 4536 VIII. [On the approval of the foundations of the legislation of the USSR and the union republics on public education: USSR Law of 19.07.1973, № 4536 VIII.]. Zakon SSSR ot 19.07.1973 g. № 4536 VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2984-14> [in Russian].
4. Pro vyshchu osvitu : Zakon Ukrainy vid 1.07.2014 r. № 1556–VII. [On higher education: Law of Ukraine of July 1, 2014 № 1556–VII.]. Zakon Ukrainy vid 1.07.2014 r. № 1556–VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].
5. Richnyi zvit Ministerstva osvity URSR pro robotu pedahohichnykh instytutiv URSR za 1965–1966 n.r. [Annual report of the Ministry of Education of the USSR on the work of pedagogical institutes of the USSR for 1965–1966 academic year]. CDAVO Ukrainy. F. 166. Op. 15. Spr. 5071. Ark. 81 [in Ukrainian].
6. Skibiczka, L. I., & Shhelkunov, V. I., & Sivashenko, T. V., & Chychkan-Hlipovka, Yu. M. (2016). *Ofisnyi menedzhment*. [Office management]. Kyiv : Centr uchbovoyi literatury [in Ukrainian].
7. Fendrikov, K. M (2015). Pytannia vuzivskoi presy v istoryko-pedahohichnomu vymiri [Issues of university press in the historical and pedagogical dimension]. *Zasoby navchannya ta naukovo-doslidnoyi roboty – Teaching aids*, 45, 81–93 [in Ukrainian].
8. Dudko, Ya. (2017). Organisational and pedagogical conditions for educational work management at teacher training universities of Ukraine. *Nauka i osvita – Science and education*, 6, 31–37

Ya. V. DUDKO

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Pedagogy and Pedagogical Skills,
Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytsky,
Melitopol, Zaporizhzhia region, Ukraine
E-mail: jaroslava.zav@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-6452-1348>*

PECULIARITIES OF INFORMATION SUPPORT OF CONDITIONS OF MANAGEMENT OF UPBRINGING WORK IN INSTITUTIONS OF HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION OF UKRAINE (THE SECOND HALF OF XX – BEGINNING OF XXI CENTURY)

The article presents the results of historical and pedagogical research on the genesis of information support of conditions of management of upbringing work of future teachers in higher education (the second half of XX – beginning of XXI century). The urgency of this problem is due to the need to overcome the contradiction between the need to reform the management of upbringing work in institutions of higher pedagogical education in Ukraine and the lack of development on the content of information support of its conditions. In our opinion to solve the above problem it is necessary to turn to the positive management experience of the past, namely the achievements of domestic pedagogical science of the second half of XX – early XXI century, and combine them with innovative developments of today.

In order to determine the priority ways of information support of conditions of management of upbringing work in modern institutions of higher pedagogical education in 2014–2021, the pedagogical experiment was conducted. The ascertaining

stage of the experiment was carried out on the basis of institutions of higher pedagogical education of Cherkasy, Zaporizhia and Kropyvnytskyi regions. The experiment involved 610 subjects of management of upbringing work.

The results of the study of the genesis of information support of conditions of management of upbringing work in higher pedagogical education institutions of Ukraine, starting from the second half of the XX century and the beginning of the XXI century, and the ascertaining stage of the experiment made it possible to find out directions of information support of the above-stated conditions in modern of higher pedagogical education: creation of a single information intra-university space; creation of high-tech laboratories of pedagogical innovations on upbringing work in institutions of higher pedagogical education; systematic and transparent monitoring by the subjects of management of upbringing work of the process of upbringing of student youth; information openness of the management process.

We see prospects for further research in the development of a factor-criterion model for evaluating the information support of the process of management of upbringing work in institutions of higher pedagogical education.

Key words: upbringing, upbringing work, information support, conditions, management.